

TÓRA

Terminológia

תורה

Szeptuaginta: νομῶς, Vulgáta: *lex*

Bibliában:

specifikus törvény: Lev. 6:7 – וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֲתָהּ בְּנֵי אֶהְרֹן לִפְנֵי ד' אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ –

Lev. 7:1 – וְזֹאת תּוֹרַת הָאֵשֶׁם קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא –

Mózes öt könyve: Deut. 4:44 – וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל –

Deut. 33:4 – תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה

Mózes tórája: Jos. 8:32 – וַיִּכְתֹּב שָׁם עַל הָאֲבָנִים אֵת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר כָּתַב לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל –

Ezra 3:2 – וַיִּבְנוּ אֵת מִזְבֵּחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלוֹת כַּכְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים –

Biblia után:

teljes Biblia

Tóra vs. Tanakh

Torot (מִצְוֹתֵי הַקְּוִיָּה וְתוֹרָתֵי) Gen. 26:5 – Írásbeli tan vs. szóbeli tan

teljes zsidó hagyomány, *halakha*

A Tóra eredete, I.

תורה מן השמים

Mózes kapta:

- Misna Avot 1:1

Mózes megkapta a Tórát a Szinajon, és átadta Jósuének, és Jósué a véneknek, és a vének a prófétáknak, és a próféták átadták a Nagy Gyülekezet tagjainak.

- Rambam 13 hitelve

Hiszem teljes hittel, hogy az egész Tóra, amely ma a kezünkben van, az, amit mesterünk, Mózes – emléke legyen áldott – kapott.

Megelőzte a világot:

- Beresit rabba 1:4

שֶׁשָׁה דְּבָרִים קִדְּמוּ לְבְרִיאַת הָעוֹלָם יֵשׁ מֵהֵן שֶׁנִּבְרְאוּ וַיֵּשׁ מֵהֵן שֶׁעָלוּ בְּמַחֲשַׁבָה לְהִבְרָאוֹת: הַתּוֹרָה וְכֹסֵא הַכְּבוֹד נִבְרְאוּ ;

Hat dolog előzte meg a világ teremtését. Ezeknek egy része valójában is megszületett, a többi csak gondolatban született meg. A Tóra és a Jóteremtő trónja valójában megszülettek, az Atyák, Izrael, a Szentély és a Messiás neve viszont csak gondolatban születtek meg. Rabbi Ahava, Rabbi Zeira fia szerint a megtérés is. Mások szerint még az Édenkert és a Gyehenna is. Rabbi Sámuel, rabbi Jichak fia nevében azt tanuljuk, hogy Izrael fogalma mindenképpen megelőzte az összes többit, hiszen ha nem tudta volna a Jóteremtő, hogy 26 generációval később megteremti Izraelt, nem állna a Tórában, hogy parancsold meg Izrael fiainak vagy hogy mond meg Izrael fiainak.

Rabbi Banai szerint viszont az egész világ kizárólag a Tóra kedvéért lett megteremtve.

(Beresit raba 1)

Ebben a világban is, ha egy hús-vér király palotát épít, nem ő maga építi azt fel, hanem mesterember. De a mesterember sem magától építi, hanem számítások és tervek alapján, amelyek pontosan jelzik, hogy hol legyenek a szobák és az ajtók. Ugyanígy a Jóteremtő is belenézett a Tórába, és úgy teremtette meg a világot.

(Beresit raba 1)

Örökkévaló Tórája (בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה Jos. 8:31), Mózes Tórája (Ex. 13,9),

Egész emberiségé: Mekhilta Jitro 5, Sifre Deut. 343, bT Sabbat 88b, Smot rabba 5:9, 27:9, stb.

Azt mondta: Az Örökkévaló a Szinai-hegyről jött (Deut 33,2) – amikor megjelent a Jóteremtő, hogy Tórát adjon Izraelnek, nem csak Izrael előtt jelent meg, hanem minden nép előtt. Először elment Ézsau fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne ölj!* (Ex 20,13), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, mint az ölés: *a kezek Ézsau kezei* (Gen 27,22), és nem másra esküdtek ők, mint a kardra: *fegyvered által élsz* (Gen 27,40). Nem fogadhatjuk el a Tórát.” Elment Ammon és Moáb fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne paráználkodj!* (Ex 20,14), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, mint a paráználkodás: *és teherbe estek Lót lányai atyjuktól* (Gen 19,36). Nem fogadhatjuk el a Tórát.” Elment Ismael fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne lopj!* (Ex 20,15), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, nem másból éltek, mint lopásból és rablásból: *vad természetű ember, az ő keze mindenek ellen, és mindenek keze ő ellene* (Gen 16,12). Nem fogadhatjuk el a Tórát!” Nem volt olyan nép a népek között, amelyhez nem ment el a Jóteremtő, amellyel nem beszélt, amelynek nem kopogott az ajtaján, hogy akarja-e, elfogadja-e a Tórát. Mindezek után elment Izraelhez, akik azt mondták neki: „*megtesszük és meghallgatjuk!* (Ex 24,7)” Ezért áll a Szentírásban, hogy *Az Örökkévaló a Szinai-hegyről jött, Szeirből világított számukra, megjelent Páran hegyén, szentek tízeze közül érkezett, jobb oldalán tízes törvény a számukra* (Ex 33,2).

(Szifrei berakha)

Rabbi Johanan azt tanította, hogy minden parancsolat, amely elhagyta a Jóteremtő ajkát, hetven nyelven hangzott el. Rabbi Josua ben Levi szerint úgy kell ezt elképzelnünk, ahogy a kihalótt pehelypaplanból szétrepülnek a tollak. Rabbi Joszi bar Hanina szerint pedig úgy, ahogy a kalapács alól szét pattannak a sziklaszilánkok. Ezért áll a Szentírásban, hogy *nagy csapatban hirdették* (Ps 68,12).

(Jalkut Simoni)

Tóra és a zsidóság

A Tóra a zsidó hagyományban

A világ a Tórának köszönhetően létezik: Misna Avot 1:2

Simon ha-Cadik (...) azt mondta: három dolgon áll a világ: a Tórán, a(z Isten-)szolgálaton és a jócselekedeteken.

Tóratanulás:

Misna Pea 1:1

Ezeknek a dolgoknak nincs meghatározott minimális mértéke (*siur*): a mezők széle (*pea*), az első gyümölcsök, a megjelenés [Jeruzsálemben zarándokúnnepen], a jócselekedet és a Tóra-tanulás. És ezek azok, amelyeknek a gyümölcsét az ember ebben a világban élvezheti, de a sugara megmarad az eljövendő világban is: az apa és anya tisztelete, a jócselekedet, békéltetés ember és társai között. A Tóra-tanulás azonban annyit ér, mint mindez együtt.

Mózes is, Isten is tanulják a Tórát: bT Avoda zara 3b

Rabbi Júda tanítása, Rav tanítása alapján: 12 óra van egy nap, az első háromban a Szent – áldassék a neve – ül és a Tórával foglalkozik.

Rambam, Hilchot talmud tora 1:8

Izrael minden embere köteles Tórát tanulni: a szegény és a gazdag, az ép testű és akinek fájdalmai vannak, az ifjú és az, akinek már hosszú a szakálla és gyenge az ereje; még az is, aki szegény és adományokból él és ajtóról ajtóra jár, az is, akinek felesége és gyerekei vannak. Mindenki határozzon meg időt magának a Tóra-tanulásra nappal és éjszaka, ahogy az mondva van: „tanuljad azt éjjel és nappal” (Jos. 1:8).

Tóra örök: Rambam 13 hitelve

Hiszem teljes hittel, hogy ez a Tóra nem lesz felváltva, és nem lesz más Tóra a Teremtő – áldott legyen a neve – részéről.

Tóraolvasás

Története

Deut. 31:10-13

Megparancsolta nekik Mózes, mondván: A hetedik esztendő végén, az elengedés esztendejének idejében, a sátorok ünnepén, mikor eljön egész Izrael, hogy megjelenjék az Örökkévaló, a te Istened előtt azon a helyen, amelyet kiválaszt, olvasd fel e törvényt egész Izrael előtt, fülük hallatára. Gyűjtsd egybe a népet, a férfiakat, az asszonyokat, a kicsinyeket és a jövevényt, aki a te kapuidon belül van, hogy hallják és tanuljanak, és féljék az Örökkévalót, a ti Isteneteket, és tartsák meg és teljesítsék e törvénynek minden szavát. És az ő fiaik is, akik nem tudják, hallják és tanulják meg, hogy az Örökkévalót, a ti Isteneteket kell félni mindaddig, a míg éltek azon a földön, amelyre általkeltek a Jordánon, és megkaptatok.

Neh. 8:1-8

Mikor pedig eljött a hetedik hónap, és Izrael fiai az ő városaikban laktak, összegyűlt a nép a piacra, mely a Vizek kapuja előtt volt, és mondák az írástudó Ezrának, hogy hozza elő Mózes törvényének könyvét, melyet parancsolt az Örökkévaló Izraelnek. Előhozta hát Ezra ha-kohen a törvényt a gyülekezet elé, férfiak és nők, és mindenki elé, aki azt érthette, a hetedik hónap első napján. És olvasott abból a piacon, mely a Vizek kapuja előtt volt, kora reggeltől délig, a férfiak és a nők előtt, és mindenki előtt, aki azt érthette. mivel az egész nép nagy figyelemmel hallgatta a törvényt. Ezra, a *szofer* állt egy erre a célra csinált faemelvényen, mellette állt jobb keze felől Matitja, Sema Anaja, Urija, Hilkiya, Maaszaja, bal keze felől pedig Pedaja, Misael, Malkija, Hasum, Hasbadana, Zakaria, Mesulam. És kinyitotta Ezra a könyvet az egész nép szeme előtt, mert fölötte volt az egész népnek. És amikor kinyitotta, felállt az egész nép. És megáldotta Ezra az Örökkévalót, a nagy Istent, és az egész nép felemelt kézzel felelt rá: Ámen! Ámen! És meghajtván magukat, leborultak az Örökkévaló előtt arccal a földre. Jesua, Bani, Serebija, Jamin, Akub, Sabetaj, Hodija, Maaszaja, Kelita, Azarja, Jozabad, Hanan, Pelaja leviták pedig magyarázták a népnek a törvényt, és a nép a helyén állt. A könyvből, Isten törvényéből világosan olvastak, utána magyaráztak, és a nép megértette az olvasottakat.

Mózes: szombaton, ünnepnapokon és újholdkor; Ezra: hétfő, csütörtök, szombat délután

i.e. 3. sz. már rendszeres

i.sz. 2. században (Misna) fix időpontok

Ideje

szombat délután; hétfő, csütörtök reggel, szombat reggel; ünnepek és félünnepek, újhold.

Ciklusok

Palesztinai ciklus: három év alatt, 153 / 155 / 167 *szedarim*

Babylóniai ciklus: egy év alatt, 54 *szedarim* / *parasa*

Szerkezete

- *Beresit* / Genesis
- *Semot* / Exodus
- *Va-jikra* / Leviticus
- *Ba-midbar* / Numeri
- *Devarim* / Deuteronomium

Hetiszakaszok:

Beresit	Semot	Va-jikra	Ba-midbar	Devarim
<i>Beresit</i>	<i>Semot</i>	<i>Va-jikra</i>	<i>Be-midbar</i>	<i>Devarim</i>
<i>Noah</i>	<i>Va-era</i>	<i>Cav</i>	<i>Naszo</i>	<i>Va-ethannan</i>
<i>Lekh lekha</i>	<i>Bo</i>	<i>Semini</i>	<i>Be-haalotkha</i>	<i>Ekev</i>
<i>Va-jera</i>	<i>Be-sallah</i>	<i>Tazria</i>	<i>Selah lekha</i>	<i>Re'eh</i>
<i>Hajjei Szara</i>	<i>Jitro</i>	<i>Mecora</i>	<i>Korah</i>	<i>Sofetim</i>
<i>Toledot</i>	<i>Mispatim</i>	<i>Aharei mot</i>	<i>Hukkat</i>	<i>Ki tece</i>
<i>Va-jece</i>	<i>Teruma</i>	<i>Kedosim</i>	<i>Balak</i>	<i>Ki tavo</i>
<i>Va-jislah</i>	<i>Tecavve</i>	<i>Emor</i>	<i>Pinhasz</i>	<i>Niccavim</i>
<i>Va-jesev</i>	<i>Ki-tissza</i>	<i>Be-har</i>	<i>Mattot</i>	<i>Va-jelekh</i>
<i>Mi-kec</i>	<i>Va-jakhel</i>	<i>Be-hukkotai</i>	<i>Maszei</i>	<i>Haazinu</i>
<i>Va-jiggas</i>	<i>Pekudei</i>			<i>Ve-zot ha-</i>
<i>Va-jehi</i>				<i>Berakhah</i>

Halakha, minhag

– időpont

– *minjen*

– Tóratekeres: kóser / *paszul*

– *jad, ec hajjim, rimon, teamim*, áldás, stb.

– Lev. 19:32: מִפְּנֵי שִׁבְהָ תִקּוּם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן וַיִּרְאֵת מֵאַלְהֵיךָ אֲנִי ד'

– felhívott emberek száma (Meg. 4:1–2): 3 / 4 / 5 / 6 / 7

Hétfőn, csütörtökön és szombat délután hárman olvasnak, se kevesebbe, se többen, és nincs haftara. Aki kezdi és aki befejezi, áldást mond előtte és utána. Újholdkor, *hol ha-moed*-kor négyen olvasnak, se többen, se kevesebben, és nincs haftara. Aki kezdi és aki befejezi, áldást mond előtte és utána. Ez a szabály: mindig, ha van muszaf, de nem *jom tov*, akkor négyen olvasnak. *Jom tov*-kor öten. *Jom* kipurkor hatan. Szombaton heten. Ennél nem lehet kevesebben, de többen lehet, és van utána haftara. Aki kezdi, és aki befejezi, áldást mond előtte és utána.

– héber név; áldás előtte-utána

– *baal kore / baal kerija*

– *kohen, levi, jisrael* (Git. 5:8), *maftir*

– *hagbaha, gelila*

– ünnepi olvasás; Num. 28:16-29-39; *arba parasiot*

– Szimhat tora

– *haftara*

– *targum*; dróse